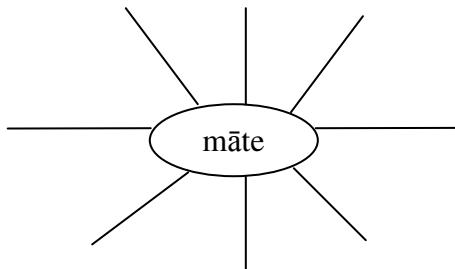

2. DARBA LAPA

1. uzdevums

- Veido, lūdzu, asociācijas vārdam *māte*.

- Pasvītro vārdus, kas, Tavuprāt, visprecīzāk raksturo māti vispār.
- Salīdzini savu veikumu ar solabiedra darbu. Seciniet, kas, jūsuprāt, raksturīgs mātei.
- Ieraksti secinājumus 1. tabulā *Priekšstats par māti* (7. darba lapa).

2. uzdevums

Padomā, ar kādiem vārdiem Tu raksturotu *māti* vispār.

Lietvārdi: _____

Īpašības vārdi: _____

Darbības vārdi: _____

Kuri vārdi visprecīzāk raksturo Tavu māti? Pasvītro tos. Pastāsti solabiedram, kāpēc izvēlējies tieši šos vārdus.

3. uzdevums

- Uzraksti sekundāros vārdus (atvasinājumus un salikteņus), ko var izmantot mātes nosaukšanai.

IVETA ASATŪROVA. VĀRDA MĀTE LINGVOKULTUROLOGISKĀS PORTRETS.

- Nosaki uzrakstīto vārdu sastāvu ar atbilstošiem pasvītrojumiem. Salīdzini vārdus un noskaidro, kā tie darināti.
 - Salīdzini savu veikumu ar vārdnīcas „e-PUPA” materiālu un papildini savu sarakstu.
 - Kopā ar solabiedru pārrunājiet, kā pēc nozīmes atšķiras vārds *māte* un no tā darinātie vārdi.
 - Piedalies *prāta vētrā* un nosauc, kurās dzīves situācijās Tu lietotu ar piedēkļiem atvasinātos vārdus.

- Uzraksti nelielu tekstu, izmantojot sekundāros vārdus (atvasinājumus un salikteņus), ko Tu lietotu, stāstot par savu māti. Atceries, ka tekstam jābūt virsrakstam, ievadam, izklāstam un nobeigumam. Padomā, kam Tu adresēsi šo tekstu.

IVETA ASATŪROVA. VĀRDA MĀTE LINGVOKULTUROLOGISKĀIS PORTRETS.

4. uzdevums

- Aplūko vārdnīcā „e-PUPA” G. Eliasa gleznu „Zīlēnu istabā” (šķirklī *deguns*), „Halīna” (šķirklī *lūpas*), „Annas portrets” (šķirklī *kakls*) un „Māte” (šķirklī *māte*) reprodukcijas. Padomā un pasaki, kāds temats varētu vienot šos darbus.
- Izvēlies vienu reprodukciju un uzraksti tajā redzamās sievietes aprakstu.

- Apvienojieties grupās pa 3–4 cilvēkiem. Izlasiet cits citam savus aprakstus. Pamatojiet, kāpēc izvēlējāties tieši šo portretu aprakstam.
- Vienojieties, kas dažādos mātes portretos, jūsuprāt, ir līdzīgs.

5. uzdevums

- Atceries, ko rakstīji 1. darba lapā – kā Tu uzrunā savu māti, kad vēlies samīlot, kad dusmojies vai kad kaut ko vēlies panākt.

- Papildini rakstīto ar to, kā Tu uzrunā māti, kad viņa ir nogurusi vai noskumusi. Ko Tu viņai saki?

- Apvienojieties grupās. Izmantojiet savus klases un mājas darbus, kuros izpētījāt, kā vecāki, radinieki mazotnē saukuši māti. Izmantojiet arī no vārdnīcas „e-PUPA” iegūto materiālu. Salīdziniet paveikto un apkopojet pētījuma rezultātus secinājumos.

- Izveidojiet ziņojumu. Atcerieties, ka ziņojumam raksturīgs neliels apjoms, jāpasaka, par ko tika runāts, jāizklāsta, kas tika konstatēts, salīdzinot veikumus, jāapkopo rezultāts. Ziņojumā iespējams izmantot frāzes – *mūsu uzdevums bija.., salīdzinot darbus, mēs konstatējām.., mums šķita interesanti.., secinājām..*
 - Seciniet, kuri vārdi mātes nosaukšanai lietoti biežāk, kuri – retāk. Ierakstiet savāktos vārdus 2. tabulā. Biežāk lietotos iekrāsojiet zaļā krāsā, retāk lietotos – zilā.

IVETA ASATŪROVA. VĀRDA MĀTE LINGVOKULTUROLOGISKĀIS PORTRETS.

6. uzdevums

- Pasaki vārdu *māte* citā valodā, piemēram, angļu, vācu, krievu. Vai šajos vārdos ir kas līdzīgs? Kas? Ieraksti šos vārdus 2. tabulā.
- Atver „e-PUPAS” sadaļu *Tulkojums un atbilstmes citās valodās* un noskaidro, kā māti sauc dažādās valodās, papildini 2. tabulu.
- Noskaidro vārda *māte* cilmi, izmantojot „e-PUPAS” sadaļu *Etimoloģija*.
- Izlasī citu vārdnīcu šķirkļus, kas piedāvāti „e-PUPAS” sadaļā *Vārda leksiskais raksturojums* Secini, kādu jaunu informāciju var uzzināt no katras avota.
- Ieraksti vārdnīcas meklētājā vārdu *māte* un noskaidro, kuros šķirkļos tas vēl sastopams. Prognozē, kāpēc šis vārds varētu būt lietots kādā no šķirkļiem.
- Izvēlies divus šķirkļus, kuros vārda *māte* izmantojums Tev rada izbrīnu. Atver tos un noskaidro, kāpēc vārds *māte* izmantots šajos šķirkļos.
- Uzraksti 2–3 secinājumus, ko jaunu uzzināji par vārdu *māte*, veicot šo uzdevumu.

7. uzdevums

Papildini, lūdzu, iesākto teikumu, stāstot par savu māti līdzīgi kā vārdnīcas šķirklī.

Mana māte ir _____

8. uzdevums

Uzraksti pārspriedumu *Mātes tēls vārdnīcu skatījumā* (4. darba lapa), izmantojot dažādās vārdnīcās uzzināto informāciju.

9. uzdevums

Lasi, lūdzu, M. Cielēnas pasakas *Galva, aste un mamma* fragmentu¹. Prognozē, ko karaliene Melinda teiks un darīs pagrabā.

- Piedalies *prāta vētrā*, kur izsaki savu prognozi pasakas turpinājumam.
- Noklausies pasakas tupinājumu.
- Secini, kādas mātei tipiskas īpašības un uzdevumi aprakstīti šajā pasakas fragmentā.
- Ieraksti 1. tabulā secināto.
- Secini, kuras prognozes bija stereotipiskas (atspoguļoja vispārpieņemtu viedokli), kuras – neparastas.

10. uzdevums

- Klausies uzmanīgi Māras Cielēnas pasaku *Mazā, mazā mammīte*².
- Pēc noklausīšanās papildini teikumus un atbildi uz jautājumiem.

Mammīte bija tik maza _____

Mammīte bija ne vien maza, bet arī _____

Visu laiku mazā, mazā mammīte bērniem stāstīja _____
_____, dziedāja _____

Mammīte lūdza, lai valdnieks sagādā_____

Kāpēc, Tavuprāt, autore tā sauc mazo mammīti? _____

Kā bērni pateicās mammītei? _____

¹ Cielēna M. Galva, aste un mamma. *Pasakas*. Rīga: Atēna, 2003, 97.–101. lpp. Fragments no 100. lpp., kas sākas ar vārdiem *Pagraba velniņš briesmīgi izbijās* un beidzas ar rindu *Un karaliene Melinda drīz vien bija klāt*.

² Cielēna M. Mazā, mazā mammīte. *Pasakas*. Rīga: Atēna, 2003, 144.–146. lpp.

IVETA ASATŪROVA. VĀRDA MĀTE LINGVOKULTUROLOGISKĀIS PORTRETS.

Kuri bija mazās mammītes lielie darbi? _____

Par ko mazās mammītes bērni varēja būt pateicīgi viņai? _____

11. uzdevums

- Uzraksti pārspriedumu *Es pateicos savai mātei* (5. darba lapa).
- Vispirms veido domu karti, pēc tam melnrakstu. Atceries, ka pārspriedumā ir ievads, galvenā un nobeiguma daļa.

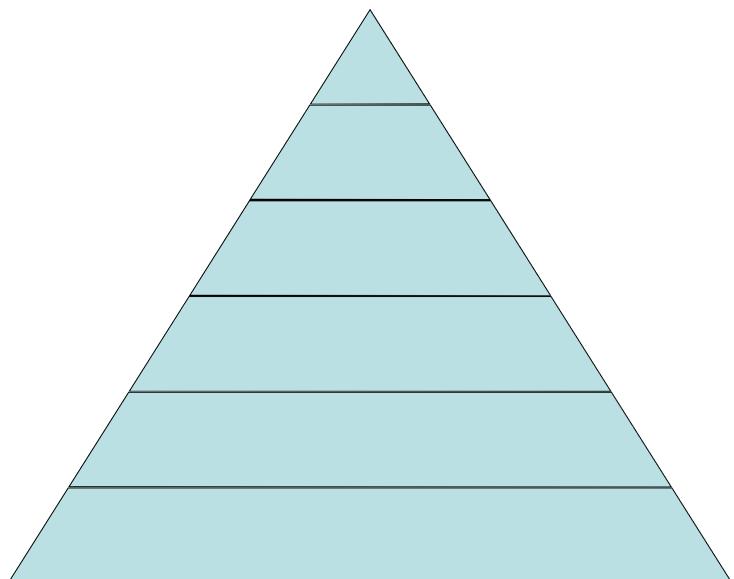
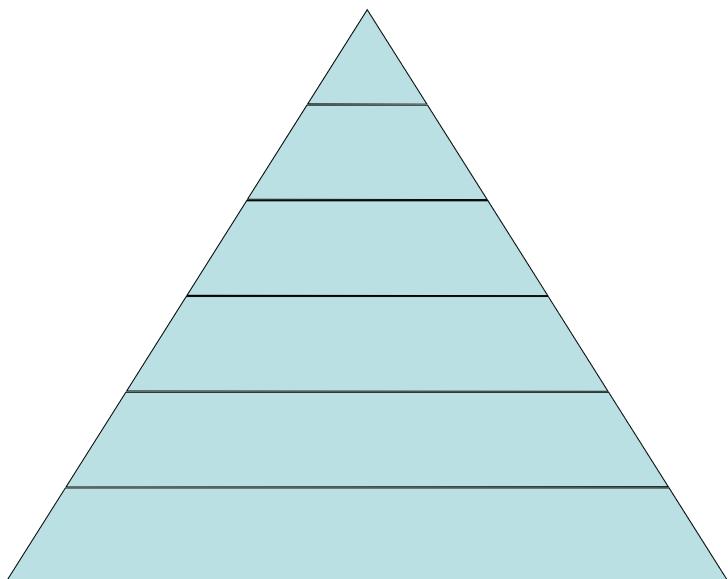
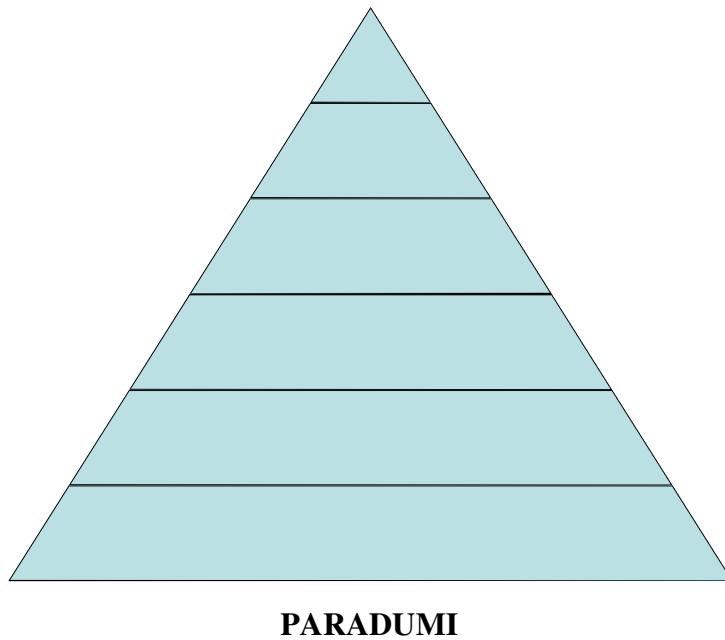

12. uzdevums

- Sameklē „e-PUPĀ” sadaļu, kurā ir ticējumi, un izlasi tos. Papildini šo materiālu, sameklējot citus ticējumus.

IVETA ASATŪROVA. VĀRDA MĀTE LINGVOKULTUROLOGISKĀIS PORTRETS.

- Secini, kādi paradumi atklāti ticējumos; kādus padomus dod mūsu senči; kā mātes rīcība, pēc senču domām, varēja ietekmēt bērna tālāko dzīvi.
- Ieraksti piramīdās jauno informāciju. Kāpēc to izkārtoji tieši tā?

13. uzdevums

- Izlasi „e-PUPĀ” piedāvātos sakāmvārdus un parunas par māti. Izmanto dažādus avotus, lai iegūtu plašāku sakāmvārdu klāstu.
- Kāda senču gudrība sakāmvārdos ir izteikta?
- Atrodi sakāmvārdos un parunās metaforas, epitetus, kas raksturo māti. Pasvītro atrasto ar divām dažādām krāsām: metaforas – dzeltenas, epitetus – zaļus. Nosaki to lomu sakāmvārdos un parunās.
- Atrodi, kādas mātes īpašības nosauktas sakāmvārdos un parunās. Pastāsti par to klasesbiedriem.
- Izvēlies vienu no sakāmvārdiem un veido nelielu tekstu *Sakāmvārds stāsta par māti*, turpinot teikumu.

Es piekrītu tam, ka **mātes mīlestībai neuzvarams spēks**, jo _____

Nevaru piekrist apgalvojumam, ka **mātes roka viegla arī tad, kad viņa sit**, jo _____

IVETA ASATŪROVA. VĀRDA MĀTE LINGVOKULTUROLOGISKĀIS PORTRETS.

14. uzdevums

- Izlasi tautasdziesmas, kas ievietotas „e-PUPAS” šķirklī *māte*. Sameklē vēl citas tautasdziesmas par māti.
- Ar zaļas krāsas flomāsteri iekrāso mātei raksturīgās īpašības, ar dzeltenas krāsas – mātes uzdevumus, rūpes, ar zilas krāsas – Tavai mātei raksturīgo.

- Atrodi tautasdziesmās (www.dainuskapis.lv) tēlainās izteiksmes līdzekļus – metaforas, epitetus, kas palīdz atklāt mātes īpašības un uzdevumus –, un izraksti tos.

- Pa pāriem veidojiet dialogu par mātes tēlu folklorā, izmantojot tajā iepriekš atrastos izteiksmes līdzekļus. Iepazīstini ar izveidoto dialogu pārējos klassesbiedrus.

15. uzdevums

- Ieraksti ticējumos, sakāmvārdos, parunās un tautasdziešmās atrastos tēlainās izteiksmes līdzekļus tabulā. Papildini savākto materiālu ar mātes raksturošanai izmantotajiem tēlainās izteiksmes līdzekļiem no latviešu tautas pasakām.

Epiteti	Metaforas	Salīdzinājumi

16. uzdevums

- Izlasi „e-PUPĀ” piedāvātos dzejas un prozas fragmentus. Sameklē dzejoļus, prozas tekstu, kuros raksturota māte, atklāta viņas sūtība, dvēsele vai pausta attieksme pret māti.
- Atrodi daiļdarbu fragmentos metaforas, epitetus. Pasvītro metaforas ar zaļu krāsu, epitetus – ar dzeltenu.
- Papildini stāstījumu par māti, izmantojot gan tekstā atrastos, gan jau zināmos un pašu radītos tēlainās izteiksmes līdzekļus.

Mātes acis raudzījās _____, _____ atskanēja mātes balss. Vismīļāk gribētos galvu pieglaust _____ un _____ mātes drēbēm, lai ieelpotu _____ smaržu, kas atgādina bērnību. Mātes _____ rokas palīdz tikt pāri daudzām bērnu dienu likstām. Ienākot istabā pretim _____ mātes smaids kā _____. Tas ir mātes mīlestības _____, kas sargā mūs no nedienām un likstām.

- Izvēlies trīs Tev tuvākās metaforas un trīs epitetus no dzejas un prozas fragmentiem un iesaisti tos miniatūrā *Mātes mūžs* (6. darba lapa). Tekstā drīksti izmantot arī paša radītus tēlainās izteiksmes līdzekļus.